

درس اول

۱. **تاریخ نگاری سنتی دوره ی معاصر ادامه ی چه شیوه ای بوده است؟** این نوع تاریخ نگاری ادامه و استمرار وقایع نگاری ها و مجلس نویسی های دوره ی صفوی و ما قبل آن بوده است.
۲. **مورخان تاریخ نگاری سنتی دوره ی معاصر چه ویژگی هایی داشتند؟** این دسته از مورخان اغلب اهل شعر و ادب بودند و آثارشان با خصوصیات ادبی تألیف شده است.
۳. **ویژگی های تاریخ نویسی سنتی ایران چه بود؟** ۱- تأکید بر تاریخ سیاسی و نظامی و شرح طولانی جنگ ها و فتوحات ۲- بی توجهی به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی ۳- بی توجهی به علل و نتایج رویدادها و تحولات تاریخی مردم ۴- رواج روحیه ی تملق و چاپلوسی ۵- تأکید بر مصنوع و متکلف نویسی و پرهیز از ساده نویسی ۶- بی توجهی به سنجش و نقد منابع.
۴. **شیوه ی تاریخ نگاری دوران افشاریه و زندیه استمرار چه دوره ای بود؟** تاریخ نویسی عصر صفویان بود.
۵. **نمونه هایی از منابع دوره ی افشاریه و زندیه را نام ببرید؟** میرزا مهدی خان استرآبادی مورخ دربار نادرشاه افشار در کتاب های جهانگشای نادری و درّه نادره به شرح فتوحات نادر و ستایش وی می پردازد. میرزا محمد صادق موسوی نویسنده تاریخ گیتی گشا، تاریخ زندیه را با اسلوبی مصنوع و دشوار و با تملق گویی شاهان زند نوشت.
۶. **زمینه های پیدایش تاریخ نگاری نوین ایران چگونه فراهم شد؟** ۱- جنگ های ایران و روسیه در دوران پادشاهی فتحعلی شاه قاجار، چشم و گوش زمامداران و نخبگان ایران را به دنیای غرب جلب کرد. آنان با مقایسه ی وضعیت ایران و غرب در جست و جوی درک علت پیشرفت جوامع غربی و دلیل عقب ماندگی جامعه ی ایران برآمدند ۲- از زمان عباس میرزا (ولیعهد فتحعلی شاه) ترجمه ی آثار اروپایی به آرامی آغاز شد و سپس با تأسیس مدرسه ی دارالفنون و ایجاد دارالطباعه ی دولتی و دارالترجمه ی همایونی در زمان ناصرالدین شاه گسترش یافت. محمد حسن خان اعتمادالسلطنه از مورخان مشهور عصر قاجار یکی از چهره های برجسته فرهنگی این دوره بود که به ریاست دارالترجمه ی همایونی برگزیده شد. در دوره ی ریاست او آثار فراوانی توسط وی و دیگر مترجمان به فارسی ترجمه شد ۳- نوشته های تاریخی بخش قابل توجهی از نخستین آثار ترجمه شده از زبان های اروپایی به زبان فارسی را تشکیل می دادند و ترجمه ی آن ها تأثیر بسزایی در آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با بینش و روش مورخان اروپایی داشت ۴- با گسترش فعالیت علمی شرق شناسان، کتیبه های بیستون و طاق بستان رمزگشایی شد و اطلاعات دقیق و جدید درباره ی تاریخ ایران به دست آمد.
۷. **چه عاملی زمینه ی تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ نگاری سنتی ایران فراهم آورد؟** گسترش کشفیات باستان شناسی در ایران و قرار دادن منابع نوینی پیش روی مورخان.
۸. **از زمان چه کسی ترجمه ی آثار اروپایی به آرامی آغاز شد؟** عباس میرزا (ولیعهد فتحعلی شاه)
۹. **ترجمه ی آثار اروپایی در دوره ی ناصرالدین شاه چگونه گسترش یافت؟** با تأسیس مدرسه ی دارالفنون و ایجاد دارالطباعه ی دولتی و دارالترجمه ی همایونی.
۱۰. **کدام عامل تأثیر بسزایی در آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با بینش و روش مورخان اروپایی داشت؟** نوشته های تاریخی بخش قابل توجهی از نخستین آثار ترجمه شده از زبان های اروپایی به زبان فارسی را تشکیل می دادند و ترجمه ی آن ها تأثیر بسزایی داشت.
۱۱. **کدام یک از مورخان دوره ی قاجار منتقد جنبه هایی از ویژگی های تاریخ نویسی سنتی شدند؟** ۱- خاوری شیرازی ۲- میرزا محمد جعفر خورموجی ۳- محمد حسن خان اعتمادالسلطنه.
۱۲. **پیشگام انتقاد به تملق و متکلف نویسی تاریخ نویسی سنتی که بود؟** خاوری شیرازی مورخ مشهور زمان فتحعلی شاه و نویسنده ی تاریخ ذوالقرنین است. او به ساده نویسی، حقیقت نویسی و مختصر نویسی علاقه نشان داد و به نکوهش تملق گویی پرداخت. وی می نویسد: «تاریخ نگار را هم لازم است که راست گفتاری پیشه کند ... فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند».
۱۳. **نخستین کسی که واقعیت قتل امیر کبیر را بازتاب داده است که بود؟** میرزا محمد جعفر خورموجی از مورخان عصر ناصری و مؤلف کتاب حقایق الاخبار ناصری.

۱۴. کدام نویسنده ی عصر قاجار با آگاهی از روش و بینش تاریخ نگاری اروپایی گام های بلندی را در حوزه تاریخ نویسی عصر قاجار برداشت؟ اعتمادالسلطنه.
۱۵. چه کسی را می توان نماینده شاخص تاریخ نگاری جدید در دوره قاجار قلمداد کرد؟ محمد حسن خان اعتمادالسلطنه.
۱۶. اعتمادالسلطنه در کدام اثر خود امیر کبیر را ستایش می کند؟ صدرالتواریخ.
۱۷. چرا میرزا فتحعلی خان آخوندزاده در رساله ی ایراد، شیوه تاریخ نویسی رضا قلی خان هدایت مورد انتقاد قرار داد؟ به دلیل استفاده از شعر در بیان رویدادها و به کاربردن الفاظ مصنوع ادبی .
۱۸. میرزا آقاخان کرمانی مورخ عصر قاجار در رواج تاریخ نگاری جدید چه گام های مؤثری برداشت؟ او معتقد بود که مورخان جدید اروپایی با بررسی سیر حوادث و مطالعه علل و نتایج رویدادها به قوانینی دست یافته اند که آن را حکمت تاریخی می نامند.
۱۹. ویژگی های روش تاریخ نگاری نوین ایران را بنویسید؟۱- در شیوه تاریخ نگاری نوین ایران، تاریخ نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی، بهره برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن ها، رویدادهای تاریخی را ارزیابی می کردند و یافته های علمی خود را به زبانی ساده می نوشتند.۲- تاریخ نگاران جدید همچنین تلاش می کردند که از نتایج تحقیقات علمی چون باستان شناسی، زبان شناسی، جغرافیا، جامعه شناسی، اسطوره شناسی در مطالعه ی تاریخ بهره مند شوند.
۲۰. چه عواملی در دوران حکومت پهلوی، کمک شایانی به ترویج و توسعه ی روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کرد؟ گسترش مدارس جدید، تأسیس دانشگاه و رایج شدن آموزش تاریخ به عنوان یک رشته ی علمی.
۲۱. چه عواملی در سال های اخیر تأثیر بسزایی در ارتقای روش تاریخ نگاری جدید در ایران داشته است؟ ۱- ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزه ی مطالعات تاریخی ۲- تألیف، ترجمه و نشر کتاب ها و مقاله های علمی فراوان.
۲۲. اساس بینش مورخان سنتی بر چه مواردی استوار بود؟ با تأکید بر بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات استوار بود.
۲۳. بینش تاریخ نگاری نوین ایران بر چه محورهایی استوار بود؟ در تاریخ نویسی نوین جنبه های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت.
۲۴. چه عاملی تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و موجب شد که آنان به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به ویژه نقش مردم توجه نشان دهند؟ انقلاب مشروطیت.
۲۵. تأثیر انقلاب مشروطه در کدام کتاب به بهترین شکل به روشنی پدیدار شده است. چرا؟ در کتاب تاریخ بیداری ایرانیان نوشته ی میرزا محمد ناظم الاسلام کرمانی پدیدار شد. او در این کتاب ضمن توجه به مردم، نقش طبقات گوناگون اجتماعی را در انقلاب مشروطیت به روشنی نشان داده است.
۲۶. چه عواملی تأثیر عمیقی در بینش مورخان جدید ایران برجای گذاشت؟۱- انقلاب مشروطه ۲- نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر ۳- جنگ های جهانی اول و دوم و اشغال ایران ۴- کودتاهای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲ ش ۵- جنبش ملی شدن نفت ۶- انقلاب اسلامی.
۲۷. عمده ترین منابع مهم دوره ی معاصر را ذکر کنید؟۱- شامل انواع کتاب ها (تاریخی، ادبی، خاطرات، سفرنامه ها، زندگی نامه ها (تراجم) و...) ۲- نشریات (روزنامه ها و مجلات) ۳- اسناد و منابع آرشیوی ۴- بناها، وسایل و ابزارها.
۲۸. کتاب های دوره ی معاصر به چند دسته تقسیم می شوند؟ ۱- تاریخی ۲- خاطرات ۳- سفرنامه ها ۴- آثار ادبی ۵- زندگی نامه ها (تذکره ها) ۶- کتاب های جغرافیایی ۷- متون کلامی، فقهی، فلسفی و حقوقی.
۲۹. در دوره ی معاصر کتب تاریخی با چه رویکردهایی نوشته شده است؟ با دو رویکرد سنتی و جدید نوشته شده است.
۳۰. محتوای کتب خاطرات دوره ی معاصر حاوی چه اطلاعاتی می باشد؟ حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال آن دوره است که به ندرت در سایر منابع یافت می شود.
۳۱. در کدام دوره سفرنامه نویسی گسترش فراوانی یافت؟ دوره ی قاجار.
۳۲. از کدام شاهان قاجار سفرنامه های متعددی به جا مانده است؟ ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه.
۳۳. چه کسانی در دوره ی معاصر به نگارش سفرنامه پرداخته اند؟ شاهان، مقام ها و رجال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ، عده ای از سفراء، مأموران، بازرگانان و جهانگردان خارجی.

۳۴. سفرنامه ها از چه جهاتی اهمیت فوق العاده ای دارند؟

۳۵. سفرنامه ها حاوی چه اطلاعاتی می باشند؟ حاوی اطلاعات ارزشمندی درخصوص موضوع های اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه ها، مسائل اجتماعی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک و تغذیه و مباحث فرهنگی، هنری و معماری هستند.

۳۶. نشریات از چه زمانی به ایران راه یافت؟ دوره ی قاجار.

۳۷. نشریات از چه طریقی تأثیرات فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زیادی بر جامعه ی ایرانی نهادند؟ از طریق آگاهی بخشی عمومی.

۳۸. اولین روزنامه در ایران توسط چه کسی و با چه نامی منتشر شد؟ توسط میرزا صالح شیرازی، یکی از دانشجویان اعزامی به انگلستان با عنوان کاغذ اخبار در تهران منتشر شد.

۳۹. امیرکبیر به چه منظوری و کدام روزنامه را منتشر کرد؟ به منظور رشد آگاهی های سیاسی و اجتماعی مردم و توسعه فکری و فرهنگی جامعه، روزنامه ی وقایع اتفاقیه را چاپ کرد.

۴۰. روزنامه ی وقایع اتفاقیه بعد از امیر کبیر به چه نامی تغییر پیدا کرد؟ به روزنامه ی دولت علیّه ایران تغییر نام داد.

۴۱. چرا برخی از روزنامه نگاران در خارج از کشور اقدام به نشر روزنامه هایی به زبان فارسی کردند؟ به دلیل ماهیت استبدادی حکومت قاجار و نبود آزادی بیان.

۴۲. پس از کدام حادثه در ایران شاهد رشد سریع نشریات هستیم؟ پس از پیروزی انقلاب مشروطه.

۴۳. در کدام دوران نشریات توسعه و تنوع فراوانی یافتند و مجله هایی تخصصی در موضوع های تاریخی شروع به انتشار کردند؟ در دوران پهلوی و جمهوری اسلامی.

۴۴. نشریات قدیمی چه اهمیتی برای مورخان دارند؟ نشریات قدیمی منبع پژوهشی ارزشمندی در مطالعات تاریخ معاصر محسوب می شوند. بسیاری از احزاب و گروه های سیاسی، اجتماعی و مذهبی نشریات مخصوص به خود را منتشر کرده اند و منبع سودمندی برای پژوهشگران هستند که دیدگاه و مواضع آن ها را بررسی کنند.

۴۵. اسناد تاریخی شامل چه می باشند؟ شامل کلیه ی مکاتبات حکومتی، فرمان ها، معاهدات سیاسی، نامه های شخصی و اداری، اسناد مالی و قضایی، گزارش های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی می شوند.

۴۶. منظور از آرشیو چیست؟ در بسیاری از کشورهای جهان محلی برای نگهداری، حفاظت، مرمت، طبقه بندی و آماده سازی اسناد برای استفاده ی محققان ایجاد شده است. به این مکان آرشیو گفته می شود.

۴۷. آرشیو ملی هر کشور چه مکانی می باشد؟ محل نگهداری اساسی ترین و مهم ترین اسناد و مدارک با ارزش و معتبر مربوط به آن کشور است.

۴۸. اسناد حاوی چه اطلاعاتی هستند؟ اسناد حاوی اطلاعات بسیار ارزشمند و منحصر به فردی در خصوص مسائل و موضوع های سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت ها، احزاب و گروه های سیاسی، اجتماعی و مذهبی هستند.

۴۹. آثار معماری دوره ی معاصر شامل چه می باشند؟ شامل بناها، خیابان ها، کوچه ها و میدان ها؛ اشیاء و لوازم به جامانده؛ سکه ها، جواهرآلات، مهرها، نشان ها و سایر وسایلی که از عصر قاجار و حتی پهلوی به جا مانده است.

درس دوم

۱. پیامدهای سقوط اصفهان و فروپاشی حکومت صفویان را ذکر کنید؟ موجب آشفتگی امور، بروز هرج و مرج و آشوب های داخلی شد. افغان ها به دلیل ناتوانی در تسلط بر تمام قلمرو صفوی و ناآشنایی با اصول کشورداری، نتوانستند حاکمیت مقتدری تشکیل دهند. روسیه و عثمانی نیز فرصت را مغتنم شمردند و بخش هایی از شمال و غرب میهن ما را اشغال کردند.

۲. نادر از کدام ایل بود؟ ایل افشار.

۳. سابقه تاریخی ایل افشار را ذکر کنید؟ ایل افشار از جمله ایل های قزلباش بود که در روی کار آمدن حکومت صفویان نقش داشتند. در عصر صفوی بخشی از این ایل برای محافظت از مرزهای خراسان در برابر هجوم ازبکان به نواحی شمال آن دیار کوچانده شد.

۴. **اقدامات نادر افشار نادر قبل از به سلطنت رسیدن را توضیح دهید؟** پس از تسلط افغان ها بر اصفهان و قتل شاه سلطان حسین صفوی، یکی از پسرانش به نام تهماسب دوم برای گردآوری نیرو و بازگرداندن حکومت صفویان از پایتخت گریخت. برخی از سرداران و سران ایل ها مانند نادر افشار و فتحعلی خان قاجار (پدر بزرگ آقامحمدخان) به او پیوستند و در نخستین گام خراسان را تصرف کردند. با حذف شدن رقیبانی چون فتحعلی خان قاجار، نادر که جنگاوری شجاع و متهور بود، ابتکار عمل را به دست گرفت و فرماندهی سپاه تهماسب را عهده دار شد. او طی چندین جنگ افغان ها را شکست داد. نادر سپس مهیای نبرد با روسیه و عثمانی شد. سپاه تحت فرمان او در چندین جنگ، بر ارتش قدرتمند عثمانی پیروز شد و سرزمین های اشغال شده ی ایران را آزاد کرد. روس ها نیز با مشاهده ی برق شمشیر نادر و جنگجویانش، پیش از برخورد نظامی، نیروهای خود را از ایران بیرون بردند.
۵. **چه عواملی زمینه ی نشستن نادر بر تخت شاهی را فراهم آورد؟** پیروزی های برق آسای نادر در جنگ های داخلی و خارجی.
۶. **نادر چگونه شاه ایران شد؟** او نخست تهماسب دوم را به بهانه ی بی کفایتی از سلطنت خلع کرد. سپس بزرگان کشور، علما و سران ایل ها و طوایف را به شورای دشت مغان فراخواند و شرایطی را برای سلطنت مطرح کرد.
۷. **شروط نادر برای پذیرفتن سلطنت در شورای مغان چه بود؟** ۱- موروئی شدن سلطنت در خاندان او ۲- حمایت نکردن بزرگان و رؤسای طوایف از خاندان صفوی ۳- حل اختلافات مذهبی با دولت عثمانی.
۸. **اقدامات نادر پس از رسیدن به سلطنت را ذکر کنید؟** نادر پس از رسیدن به سلطنت تلاش های وسیعی برای حل مشکلات سیاسی و مذهبی به ویژه رفع اختلافات مذهبی با عثمانی انجام داد، گاهی با جنگ و زمانی با زبان مصالحه و مذاکره در صدد حل مشکل برآمد.
۹. **چرا تلاش های نادر به نتیجه ی مطلوب نرسید؟** به دلیل کارشکنی های عثمانی و گرفتاری های داخلی و خارجی نادر به نتیجه ی مطلوب نرسید.
۱۰. **نادرشاه افشار چگونه گشته شد؟** هنگامی که مشغول سرکوب شورشی در خراسان بود، با توطئه ی نزدیکان و سردارانش کشته شد.
۱۱. **نادر در چه زمانی وارد میدان شد و ایران را از خطرها و تهدیدهای جدی نجات داد؟** در زمانه ای که آشوب های داخلی و هجوم ارتش های بیگانه، موجودیت کشور ما را به خطر انداخته بودند، وارد میدان شد.
۱۲. **چرا نادر به عنوان پادشاه مملکت، توفیق نیافت که زمینه را برای ثبات و امنیت پایدار، انتقال آرام قدرت و تثبیت حکومت افشاریه پس از خود فراهم آورد؟** ۱- اشتغال پیوسته ی او به جنگ ۲- مالیات های اضافی که از مردم برای تأمین هزینه های جنگ گرفته می شد ۳- بدگمانی او نسبت به نزدیکان و بزرگان کشور و برخورد خشن با آنان در سال های پایانی.
۱۳. **اوضاع حکومت افشاریان پس از مرگ نادر را شرح دهید؟** با مرگ نادر دورانی از رقابت و جنگ برای به دست گرفتن قدرت آغاز شد. افرادی از خاندان نادر و سرداران و سران برخی ایل ها و طایفه ها با یکدیگر به ستیز برخاستند که خرابی و کشتار زیادی به بار آورد. به علاوه افرادی با ادعای انتساب به خاندان صفوی نیز خواهان بازگرداندن حکومت به خاندان صفوی بودند. در چنین شرایطی دو تن از برادرزادگان نادر (عادل شاه و ابراهیم شاه) یکی پس از دیگری به عنوان جانشین او برای مدت کوتاهی مدعی حکومت شدند؛ سپس نوبت به نوهی او (شاهرخ) رسید. وی از قلمرو وسیع نادر، به شهر مشهد بسنده کرد و حکومت او تا زمانی که توسط آقا محمدخان قاجار از میان برداشته شد (۱۲۱۲ ق)، ادامه یافت.
۱۴. **حکومت افشاریان توسط چه کسی برچیده شد؟** آقا محمدخان قاجار.
۱۵. **چگونگی به قدرت رسیدن زندیان را توضیح دهید؟** پس از کشته شدن نادرشاه، کریم خان زند رئیس طایفه ی زند که از طایفه های لر بود برای کسب قدرت اتحادی با دو تن از سرداران ایل بختیاری (علی مراد خان و ابوالفتح خان) برقرار کرد. آنان برخی از مدعیان حکومت از جمله رئیس ایل قاجار (محمدحسن خان) را شکست دادند و مناطق زیادی از ایران را در اختیار گرفتند. کریم خان در گام بعدی متحدین بختیاری خود را نیز کنار زد و سلسله زندیه را به پایتختی شیراز تأسیس کرد.
۱۶. **ویژگی های حکومت کریم خان زند پس از به قدرت رسیدن را بنویسید؟** وی پس از آن با پرهیز از سیاست جنگ و کشورگشایی، موجبات آرامش، آسایش، رونق و رفاه و شکوفایی علمی و فرهنگی نسبی قلمرو خود به ویژه فارس را پس از سال ها جنگ و ناامنی فراهم آورد.
۱۷. **کریم خان خود را چه خواند؟** وکیل مردم ایران (وکیل الرعایا) خواند.
۱۸. **چه عواملی باعث شد تا از کریم خان نام و نشان نیکی در تاریخ ایران به جای گذاشته شود؟** پاره ای از خصوصیات اخلاقی و سلوک او مانند مدارا با دشمنان، همدردی با مردم، ساده زیستی و رفتار مناسب با اقلیت های دینی و مذهبی.

۱۹. **اوضاع ایران پس از مرگ کریم خان چگونه شد؟** با مرگ کریم خان زند دوباره دورانی از آشوب ایران را فراگرفت. جانشینان کریم خان برای کسب تاج و تخت به رقابت و جنگ با هم پرداخته و صفحه‌ی خونین دیگری را در تاریخ ایران رقم زدند. به گونه‌ای که در کمتر از ۱۵ سال هفت تن از خاندان زند به قدرت رسیدند.

۲۰. **نتایج کشمکش‌های جانشینان کریم خان چه بود؟** نتایج این کشمکش‌ها، فروپاشی سیاسی و اقتصادی و آسیب دیدن توان نظامی و اداری کشور بود.

۲۱. **آخرین فرمانروای زند که بود؟** لطفعلی خان.

۲۲. **چرا لطفعلی خان زند از آقامحمدخان قاجار شکست خورد؟** به دلیل غرور، اشتباهات نظامی و روی گردانی بزرگان دربارش به ویژه ابراهیم خان کلانتر.

۲۳. **سلسله‌ی زندیه توسط چه کسی منقرض شد؟** آقا محمدخان قاجار.

۲۴. **چرا مناسبات سیاسی و اقتصادی ایران با جهان خارج در دوران افشاریه و زندیه نسبت به عصر صفوی کاهش چشمگیری یافت؟** به دلیل درگیری‌های داخلی و بی‌ثباتی سیاسی.

۲۵. **مهمترین مسائل خارجی ایران در دوره‌ی افشاریه و زندیه چه بود؟** برخوردهای سیاسی نظامی با همسایگان غربی (عثمانی) و شمالی (روسیه) بود.

۲۶. **به دنبال مخالفت زمامداران عثمانی با تلاش‌های نادرشاه برای حل اختلافات مذهبی میان دو کشور مسلمان، چه اقدامی صورت گرفت؟** سرانجام با عقد معاهده‌ای میان دو طرف صلح برقرار شد و تا اواخر حکومت کریم خان که سپاه زندیه بصره را تصرف کرد، دوام آورد.

۲۷. **روابط ایران با انگلستان در زمان نادر افشار چگونه بود؟** نادر برای انگلیسی‌ها معافیت‌های گمرکی در نظر گرفت و در صدد برآمد از دانش انگلیسی‌ها در زمینه‌ی تأسیس نیروی دریایی در دریای مازندران و خلیج فارس استفاده کند. به همین منظور جان التون انگلیسی را استخدام کرد.

۲۸. **چرا نادر افشار جان آلتون انگلیسی را استخدام کرد؟** نادر در صدد برآمد از دانش انگلیسی‌ها در زمینه‌ی تأسیس نیروی دریایی در دریای مازندران و خلیج فارس استفاده کند.

۲۹. **روابط ایران با اروپائیان در دوره‌ی کریم خان زند چگونه بود؟** در دوره کریم خان زند هیئت‌هایی از فرانسه و انگلستان برای اخذ امتیاز و ایجاد مراکز تجاری به ایران آمدند، اما چون حاضر به پذیرش خواسته‌های خان زند نشدند، گشایشی در روابط صورت نگرفت.

۳۰. **چرا سازمان اداری و دیوانی ایران در عصر افشاریه و زندیه اعتبار و قوت سابق را نداشت؟** به خاطر حاکمیت عناصر ایللی، غلبه‌ی تفکر نظامی‌گری، بی‌ثباتی سیاسی و کوتاه بودن دوران استقرار سلسله‌های مذکور.

۳۱. **حکومت نادرشاه بر چه پایه‌هایی متکی بود؟** اقتدارگرایی، استبداد مطلق شاه و تمرکز بر امور نظامی و ارتش متکی بود.

۳۲. **نادرشاه برای اداره‌ی امور اداری و اقتصادی چه شیوه‌ای در پیش گرفت؟** از مشاورانی که بیشتر دوستان و نزدیکانش بودند، استفاده می‌کرد و توجهی به وزارت و دیوان‌سالاری نمی‌کرد.

۳۳. **عدم انتخاب پایتخت از سوی نادر نشان دهنده‌ی چیست؟** بی‌توجهی به نظام اداری.

۳۴. **منابع از چه شهرهایی به عنوان پایتخت نادر یاد کرده‌اند؟** مشهد و کلات.

۳۵. **شهرهای مشهد و کلات چه نقشی در دوره‌ی نادر داشتند؟** این مراکز بیشتر محل گردآوری خزاین و غنایم نادر بود.

۳۶. **شیوه‌ی اداره‌ی ایالات، ولایات، شهرها و روستاها در عصر افشاریه و زندیه چگونه بود؟** همانند دوره‌ی صفویه بود و صاحب‌منصبانی با همان عناوین سابق این مراکز را اداره می‌کردند.

۳۷. **چرا پس از سقوط صفویان کشاورزی و تجارت ایران دچار ضعف و رکود شدیدی شد؟** به دلیل جنگ‌ها و آشوب‌های داخلی و اشغال بخش‌هایی از نواحی غربی و شمالی ایران توسط عثمانی و روسیه.

۳۸. **چه عواملی در زمان نادر موجب کاهش شدید نیروی انسانی در بخش کشاورزی گردید؟** تداوم جنگ‌های داخلی و خارجی در زمان نادرشاه و نیاز تشکیلات نظامی به نیروی رزمنده.

۳۹. **چه عواملی در زمان نادر نابسامانی‌های اقتصادی را تشدید کرد؟** مالیات‌های سنگینی که از مردم برای تأمین هزینه‌های نظامی گرفته می‌شد.

۴۰. **در دوره‌ی کریم خان زند کدام شهرها به مراکز مهم تجارت داخلی و خارجی تبدیل شدند؟** شهرهای شیراز و بندر بوشهر.

۴۱. عوامل مؤثر در رونق اقتصادی دوره ی کریم خان زند را ذکر کنید؟ آرامش و ثبات سیاسی نسبی، کاهش مالیات ها، دربار کم تجمل و تلاش کریم خان برای تثبیت قیمت کالاها.
۴۲. چرا در عصر افشار و زند علم و آموزش رونق دوران صفویان را نداشت؟ به دلیل آشفته گی های سیاسی و اجتماعی پس از سقوط صفویه، مدارس و حوزه های علمیه ی اصفهان و شهرهای دیگر تعطیل شد و یا از رونق افتاد. عده ای از علما و طلاب که از هجوم افغان ها جان سالم به در برده بودند، به عتبات عالیات مهاجرت کردند.
۴۳. وضعیت علمی و آموزشی در دوره ی زندیه چگونه بود؟ در نتیجه ی آرامش و ثبات نسبی که در زمان زندیه به وجود آمد، فعالیت های علمی و آموزشی کمی رونق گرفت و مدرسه های جدیدی ساخته شد.
۴۴. شعر و ادب فارسی در دوره ی زندیه چگونه بود؟ شعر و ادب فارسی در این دوره تحول چشمگیری یافت که محققان از آن به نهضت بازگشت ادبی یا سبک اصفهانی یاد نموده اند. چهره های برجسته ی این سبک ادبی، در برابر سبک هندی که در دوره ی صفویه به وجود آمده بود به سرانیدن شعر به سبک خراسانی و شعرایی هم چون فرخی، عنصری، سعدی و حافظ پرداختند.
۴۵. چرا در دوران افشاریه و زندیه امکان رشد و ترقی هنر و معماری دور از انتظار بود؟ به دلیل آشفته گی سیاسی و اجتماعی کشور پس از صفویان.
۴۶. در دوران افشاریه و زندیه در زمینه ی هنر و معماری چه اقداماتی صورت گرفت؟ ورود هنرمندان و صنعتگران هندی پس از فتوحات نادر در هند موجب تلفیق هنر ایرانی و هندی شد. مدارا و احترام کریم خان نسبت به هنرمندان و علما نیز موجب رونق هنر و معماری در زمان او شد. در دوران نادر شهر اصفهان بازسازی شد و در منطقه کلات که محل نگهداری خزاین نادر بود بناهای باشکوهی مانند کاخ خورشید ساخته شد.
۴۷. اقدامات عمرانی کریم خان زند در شیراز را ذکر کنید؟ ساخت مجموعه ی مسجد، بازار و حمام وکیل، ارگ کریم خان و بازسازی آرامگاه حافظ، سعدی و باغ دلگشا.
۴۸. منظور از بناهای کلاه فرنگی در دوران زند چه بود؟ نوعی از بناها با کاربرد تفریحی در دوره ی زند گسترش یافت که به کلاه فرنگی معروف بود. در این نوع معماری بنای کوچک و گاهی تزئینی در وسط باغ یا تفریحگاه ها ساخته می شد.
۴۹. در دوران زند در زمینه ی نقاشی و نگارگری چه تحولی بزرگ به وجود آمد؟ به تدریج نقاشان به تطبیق هنر خود با معیارهای هنری اروپا پرداختند.
۵۰. مکتب نقاشی شیراز در چه دوره ای شکل گرفت و در چه زمانی به اوج رونق و زیبایی رسید؟ از دوره ی مغولان شکل گرفت و در زمان زندیه به اوج رونق و زیبایی رسید.
۵۱. نقاشان برجسته ی دوره ی زندیه را نام ببرید؟ محمد صادق، اشرف و میرزا بابا.
۵۲. چرا اوضاع جهان در سده های هفدهم تا نوزدهم میلادی وضعیت دوگانه ی متضادی داشت؟ در جانب شرق سه حکومت مسلمان یعنی ایران، عثمانی و گورکانیان هند دوران ضعف خود را سپری می کردند و در جانب غرب، امپراتوری ها و دولت های روسیه، فرانسه و انگلستان در مسیر قدرت و شکوفایی قرار داشتند.
۵۳. علل اصلی ضعف عثمانی در سده های هفدهم تا نوزدهم میلادی چه بود؟ گسترده گی قلمرو و تنوع اقوام، ادیان و مذاهب، سیاست های خشن و نادرست عثمانی ها در برخورد با حقوق اقلیت های قومی و مذهبی، دخالت های زنان و حرم سرا در امور کشوری و فساد سران سپاه.
۵۴. کدام کشور را در قرن ۱۹م. مرد بیمار اروپا می گفتند؟ عثمانی.
۵۵. چرا در قرن ۱۹م. عثمانی لقب مرد بیمار اروپا گرفت؟ کشورهای اروپایی به ویژه روسیه، انگلیس، فرانسه و اتریش هر کدام برای کسب منافع و به بهانه دفاع از حقوق اقلیت ها در امور داخلی عثمانی دخالت کرده و این امر به ضعف بیشتر این امپراتوری منجر شد تا جایی که این کشور در قرن ۱۹م. لقب مرد بیمار اروپا گرفت.
۵۶. گورکانیان هند یا مغولان کبیر توسط چه کسی تأسیس شد؟ محمد بابر نواده ی تیمور گورکانی.
۵۷. حکومت گورکانیان هند چه نقش مهمی در هندوستان داشت؟ این حکومت نقش مهمی در گسترش اسلام و زبان فارسی در هندوستان داشت.
۵۸. عوامل اصلی ضعف و انحطاط گورکانیان هند چه بود؟ ۱- اختلاف و دشمنی میان هندوها و مسلمانان ۲- سوء مدیریت و ضعف شاهان ۳- دسته بندی و توطئه های درباریان ۴- ورود استعمارگران به این سرزمین.

۵۹. نخستین استعمارگرانی که به هند وارد شدند چه کشورهایی بودند؟ پرتغالی ها و اسپانیایی ها.
۶۰. در سده ۱۸ م. کدام کشورها وارد هندوستان شدند و چگونه فعالیت های استعماری خود را گسترش دادند؟ کشورهای فرانسه، هلند و انگلستان وارد هندوستان شده و با تأسیس شرکت های بزرگ تجاری با نام کمپانی هند شرقی فعالیت های استعماری خود را گسترش دادند.
۶۱. استعمارگران اروپایی چگونه بخش هایی از سرزمین هند را تصرف کردند؟ با دامن زدن به اختلافات دینی و قومی در هند.
۶۲. رقابت استعمارگران در هند با پیروزی چه کشوری به پایان رسید؟ انگلستان.
۶۳. انگلیسی ها چگونه توانستند پایه های قدرت خود را در جهان را توسعه بدهند؟ با غارت و وسیع سرزمین ثروتمند هند.
۶۴. انگلیسی ها برای حفظ سلطه ی خویش در هندوستان چه اقداماتی انجام دادند؟ به دخالت و دست اندازی به کشورهای همسایه ی هند از جمله ایران پرداختند.
۶۵. پس از کدام واقعه دولت انگلستان رسماً هند را جزئی از قلمرو خویش اعلام نمود؟ پس از سرکوب شورش سربازان هندی و ملکه انگلستان به امپراتریس هند و بریتانیا ملقب گردید.
۶۶. ظهور انقلاب صنعتی در اروپا چه تحولات مهمی در پی داشت؟ شتاب گرفتن و گسترش استعمار.
۶۷. در اواخر قرن ۱۷م. چه تحول سیاسی بزرگی در انگلستان رخ داد که بر جهان پس از خود تأثیر چشمگیری گذاشت؟ در سال ۱۶۴۶ م میان مجلس به رهبری الیورکرامول و چارلز یکم پادشاه جنگ درگرفت که به پیروزی مجلس انجامید.
۶۸. اقدامات کرامول پس از پیروزی بر پارلمان را ذکر کنید؟ کرامول نظام پادشاهی را برانداخت و خود رئیس جمهور شد. او سپس به دلایل مذهبی با مجلس درگیر شد و آن را منحل کرد.
۶۹. انقلاب باشکوه در تاریخ انگلستان چه بود؟ پس از مرگ کرامول اگرچه پارلمان و نظام سلطنت دوباره احیا شد اما پادشاه انگلستان که سلطنت را موهبت الهی می دانست به پارلمان توجهی نداشت. از این رو، بار دیگر با یکدیگر به ستیز پرداختند که پارلمان پیروز شد (۱۶۸۸م). این اتفاق در تاریخ انگلستان به انقلاب با شکوه شهرت دارد.
۷۰. بزرگ ترین دستاورد انقلاب باشکوه در انگلیس چه بود؟ این بود که منشأ الهی سلطنت نفی و پارلمان منشأ قدرت و تعیین کننده ی اختیارات پادشاه شناخته شد.
۷۱. انگلستان در زمان چه کسی و بر کدام مناطق دست یافت؟ این کشور در دوران حکومت طولانی ملکه ویکتوریا به قدرت اول جهان تبدیل شد و بر بخش های بزرگی از آفریقا، آسیا، اقیانوسیه و آمریکای شمالی دست یافت.
۷۲. سرزمین ایالات متحده آمریکا تا قرن ۱۸م شامل چند ایالت بود و این ایالات مستعمره ی چه کشوری بودند؟ سیزده ایالت در ساحل اقیانوس اطلس بود. این سیزده ایالت مستعمره ی انگلستان بودند.
۷۳. جمعیت ایالات متحده شامل چه کسانی بود؟ جمعیت این سرزمین شامل مهاجران اروپایی بود که به دلایل مذهبی، سیاسی و اقتصادی به آنجا مهاجرت کرده بودند.
۷۴. چرا مهاجر نشینان ایالات متحده برای رسیدن به استقلال وارد جنگ با انگلستان شدند؟ در نتیجه ی وضع مالیات های سنگین توسط دولت انگلیس و تحرکات فرانسویان.
۷۵. رهبر استقلال طلبان آمریکا چه کسی بود؟ جورج واشینگتن.
۷۶. نتیجه ی جنگ های استقلال طلبانه ی مهاجر نشینان آمریکا با دولت انگلستان چه شد؟ با پیروزی مستعمره نشینان و استقلال ایالات متحده به پایان رسید.
۷۷. پس از استقلال آمریکا چه کسی به عنوان نخستین رئیس جمهور برگزیده شد؟ جورج واشینگتن.
۷۸. آمریکایی ها پس از استقلال دست به چه اقداماتی زدند؟ با پیشروی به سوی غرب و کشتار وسیع سرخپوستان، که ساکنین اصلی این سرزمین بودند، به تصاحب سرزمین های وسیع آنان پرداخت.
۷۹. آمریکایی ها چگونه در طی سده های ۱۹م توانستند به پیشرفت های وسیع سیاسی، اقتصادی و صنعتی دست یابند؟ با بهره گیری از نیروی کار بردگان آفریقایی اقتصاد خود را توسعه بخشید.

۸۰. چرا کشور فرانسه در قرن ۱۸م. با ورشکستگی اقتصادی و نظامی روبه رو گردید؟ به دلیل شکست نظامی از انگلستان و صرف منابع مالی هنگفت در سرزمین آمریکا.
۸۱. طبقات اجتماعی جامعه ی فرانسه در قرن ۱۸م. را نام ببرید؟ ۱- طبقه ی ممتاز ۲- طبقه ی متوسط ۳- طبقه ی فقیر.
۸۲. طبقه ی ممتاز فرانسه شامل چه کسانی بودند و دارای چه امتیازی بودند؟ شامل اشراف و زمین داران بزرگ که علاوه بر داشتن امتیازات بسیار از پرداخت مالیات معاف بودند.
۸۳. طبقه متوسط فرانسه عمدتاً چه کسانی بودند و به چه اموری اشتغال داشتند؟ غالباً تحصیل کرده بودند و مشاغل همچون وکالت، نویسندگی، طبابت، روزنامه نگاری و تجارت داشتند.
۸۴. علت نارضایتی طبقه متوسط فرانسه، از طبقه ی ممتاز چه بود؟ از اینکه طبقه ی ممتاز برای آنان امتیازی قائل نبود، به شدت ناراضی بودند.
۸۵. اکثریت جامعه ی فرانسه را کدام طبقه تشکیل می دادند و چه ویژگی داشتند؟ طبقه ی فقیر و بار اصلی مالیات و خدمات نظامی بر دوش آنان بود. اینان حکومت لویی شانزدهم پادشاه فرانسه و طبقه ی ممتاز را عامل سیه روزی خود می دانستند.
۸۶. چه عاملی نقش بزرگی در پیدایش انقلاب فرانسه داشت؟ تحولات فکری.
۸۷. در کشور فرانسه تحت تأثیر چه عاملی فلاسفه و روشنفکران که اندیشه های آنان مردم را به سوی انقلاب رهنمون ساخت، ظهور یافتند؟ عصر روشنگری اروپا.
۸۸. دایرة المعارف نویسان فرانسوی چه گروهی بودند؟ گروهی از روشنفکران بودند که با مباحث علمی و ادبی به انتقاد از وضع موجود پرداختند.
۸۹. مشهورترین روشنفکران فرانسه در قرن ۱۸م. چه کسانی بودند؟ ولتر، مونتسکیو و روسو.
۹۰. اعتقادات و نظریات ولتر، مونتسکیو و ژان ژاک روسو را ذکر کنید؟ ولتر از اطاعت انسان از عقل و مبارزه با خرافات سخن می گفت. مونتسکیو از تفکیک قوای سیاسی و حقوق بشر دفاع می کرد. روسو بر اهمیت انتخابات تأکید می کرد و تشکیل حکومت را حاصل یک قرارداد اجتماعی می شمرد.
۹۱. چه عواملی در زمان لویی شانزدهم خشم مردم را شعله ورتر ساخت؟ غفلت لویی شانزدهم از احوال مردم و تجملات و ولخرجی های او و درباریان.
۹۲. انقلاب فرانسه چگونه آغاز شد؟ در ۱۴ ژوئیه ۱۷۸۹ مردم غالباً بینوا و خشمگین پاریس با حمله به زندان باستیل انقلاب خویش را آغاز کردند.
۹۳. انقلابیون فرانسه چه اقداماتی انجام دادند؟ انقلابیون سرانجام لویی شانزدهم پادشاه مستبد فرانسه را وادار به امضای قانون اساسی جدید و پذیرش نظام مشروطه ی سلطنتی کردند. مدتی بعد انقلابیون تندرو پادشاه را عزل و نظام جمهوری را برقرار کردند. آنان سپس لویی و همسرش ماری آنتوانت را اعدام کردند.
۹۴. چرا پس از انقلاب، کشورهای اروپایی با فرانسه وارد جنگ شدند؟ اعدام لویی شانزدهم و همسرش ماری آنتوانت و افکار و شعارهای آزادی خواهانه ی انقلاب موجب ترس و خشم کشورهای اروپایی شد.
۹۵. ناپلئون چگونه در فرانسه قدرت را به دست گرفت؟ او با انجام یک کودتا به قدرت دست یافت (۱۷۹۹م). و سپس به عنوان امپراتور فرانسه انتخاب شد.
۹۶. تا اواخر قرن ۱۸ م عامل اصلی تولید چه بود؟ نیروی بازوی انسان بود.
۹۷. در انقلاب صنعتی چه چیزی جایگزین نیروی جسمی انسان شد؟ نیروی محرکه ی آب و سپس بخار.
۹۸. انقلاب صنعتی چگونه و از کجا آغاز شد؟ این انقلاب با اختراع و تکمیل ماشین بخار در انگلستان آغاز گردید.
۹۹. نخستین تحول صنعتی در چه صنعتی اتفاق افتاد؟ نساجی و پارچه بافی اتفاق افتاد. پس از آن این انقلاب در کشاورزی، حمل و نقل و دیگر تولیدات صنعتی رخ داد و در نتیجه ی آن تولیدات صنعتی افزایش قابل توجهی یافت.
۱۰۰. چرا انقلاب صنعتی موجب تغییر مناسبات انسانی، اجتماعی و اقتصادی در اروپا و جهان گردید؟ زیرا در نتیجه ی صنعتی شدن، کشورهای اروپایی به مواد اولیه، نیروی کار ارزان، بازار فروش محصولات، سرمایه ی مادی فراوان و حمایت دولت ها نیاز پیدا کردند.
۱۰۱. انقلاب صنعتی موجب ظهور و توسعه دو پدیده اقتصادی - اجتماعی شد، آن ها را بنویسید؟ ۱- توسعه ی استعمار و غارت کشورهای آسیایی و آفریقایی ۲- افزایش استثمار و بهره کشی از کارگران (در داخل اروپا)

۱۰۲. **انقلاب صنعتی چه آثار و پیامدهایی داشت؟** گسترش بی رویه شهرها، رشد سریع جمعیت، به وجود آمدن فاصله ی طبقاتی، نارضایتی های اجتماعی و اقتصادی و آلودگی های زیست محیطی به وجود آورد.

۱۰۳. **چه کسی در قرن ۱۷م. روسیه را متحول کرد و در مسیر پیشرفت و توسعه طلبی سیاسی و نظامی قرار داد؟** پتر کبیر.

۱۰۴. **پتر کبیر چگونه روسیه را به قدرت بزرگی تبدیل کرد؟** او با استخدام کارشناسان اروپایی و تأسیس مدارس و دانشگاه های جدید و تقویت ارتش و نیروی دریایی.

۱۰۵. **برنامه های پتر برای قدرتمند شدن روسیه؛ گسترش سرزمین روسیه و دستیابی به دریاهای آزاد برای چه بود؟** برای کسب منافع تجاری و سیاسی بود.

۱۰۶. **پتر کبیر برای کسب منافع تجاری و سیاسی چه برنامه هایی در پیش گرفت؟** گسترش سرزمین روسیه و دستیابی به دریاهای آزاد.

۱۰۷. **جانشینان پتر کبیر برای دستیابی به برنامه های او چه اقداماتی انجام دادند؟** روس ها در نواحی شرقی اروپا، حوزه ی دریاهای بالتیک، سیاه و خزر اقدامات نظامی وسیعی انجام دادند.

درس سوم

۱. **آقامحمدخان که بود؟** پسر بزرگ محمد حسن خان قاجار بود که پس از کشته شدن پدرش به عنوان گروگان در شیراز پایتخت کریم خان زند به سر می برد و حتی مورد مشورت کریم خان قرار می گرفت. او پس از مرگ کریم خان فرصت را غنیمت شمرد و از شیراز به استرآباد رفت و با متحد کردن افراد ایل قاجار، آماده ی رویارویی با زندیان شد.

۲. **اقدامات آقامحمدخان قبل از تاجگذاری چه بود؟** نخست نواحی شمالی و مرکزی ایران را تصرف کرد و تهران را پایتخت خود قرار داد، سپس با غلبه بر لطفعلی خان زند و سرکوب طغیان حاکم گرجستان، در سال ۱۲۱۰ ق/ ۱۱۷۴ ش در تهران تاجگذاری کرد.

۳. **هدف اصلی آقامحمدخان قاجار از سفر به مشهد بعد از تاجگذاری چه بود؟** برچیدن بساط حکومت جانشینان نادرشاه و دستیابی به غنایم و گنجینه ی جواهرات نادر.

۴. **چرا آقامحمدخان به منطقه ی قفقاز لشکر کشی کرد؟** به منظور برقرار کردن نظم و امنیت.

۵. **کدام یک از اقدامات آقامحمدخان درخور ستایش است؟** سخت کوشی و تلاش های بی وقفه ی آقامحمدخان برای ایجاد یکپارچگی سیاسی و بازگرداندن حاکمیت دولت مرکزی به سرتاسر قلمرو ایران.

۶. **چه عواملی سبب شد تا در تاریخ از آقامحمدخان به نکویی نام برده نشود؟** بی رحمی و کینه توزی وی در برخورد با مخالفان و رقیبان خود که تا حدودی ریشه در ستم هایی داشت که در زمان کودکی و نوجوانی بر او رفته بود.

۷. **پس از مرگ آقامحمدخان چه کسی زمام امور را به دست گرفت؟** برادرزاده اش فتحعلی شاه.

۸. **سال های نخست سلطنت فتحعلی شاه چگونه گذشت؟** به سرکوب شورش های داخلی و تحکیم پادشاهی در خاندان قاجار گذشت.

۹. **در دوران سلطنت نسبتاً طولانی فتحعلی شاه حکومت قاجار با چه مسائلی مواجه شد؟** از یک سو با تهاجم نظامی گسترده ی روسیه و از سوی دیگر با رقابت دولت های انگلستان و فرانسه برای نفوذ سیاسی و اقتصادی در ایران مواجه شد.

۱۰. **محمدشاه با تدابیر چه کسی به تخت پادشاهی نشست؟** قائم مقام فراهانی.

۱۱. **چرا قائم مقام فراهانی از مقام وزارت معزول و مقتول شد؟** ایستادگی او در مقابل زیاده خواهی های انگلیسی ها و تلاش برای کاستن از دخالت ناروای محمدشاه و درباریان در امور کشور، اسباب دسیسه گری مخالفانش را فراهم آورد و شاه را نسبت به این وزیر بزرگ بدبین کرد.

۱۲. **پس از قائم مقام فراهانی چه کسی به صدارت محمد شاه منصوب شد؟** حاجی میرزا آقاسی.

۱۳. **در دوران صدارت حاجی میرزا آقاسی، حکومت قاجار تحت نفوذ چه قدرت هایی قرار گرفت؟** روسیه و انگلستان.

۱۴. **ناصرالدین شاه در آغاز سلطنتش چه کسی را به مقام صدراعظمی برگزید؟** میرزا تقی خان فراهانی را با لقب امیرکبیر به مقام صدراعظمی برگزید.

۱۵. **امیر کبیر با استفاده از تجربیات سیاسی ارزشمند خود دست به چه اقداماتی زد؟** علاوه بر سامان دادن اوضاع کشور، برنامه ی منسجمی را برای اصلاح امور سیاسی و اقتصادی کشور تهیه کرد و بخشی از آن را به اجرا درآورد.

۱۶. **چرا اصلاحات مورد نظر امیر کبیر به سرانجام مطلوب نرسید؟** زیرا با توطئه و دسیسه ی مخالفان داخلی و خارجی به سرنوشت قائم مقام دچار شد.

۱۷. کدام یک از صدراعظم های عصر ناصری نقش مؤثری در تشویق شاه برای سفر به فرنگ و اخذ تمدن اروپایی داشت؟ میرزا حسین خان سپهسالار.
۱۸. میرزا حسین خان سپهسالار صدراعظم نوگرا و ترقی خواه، مصمم به انجام چه برنامه هایی بود و چرا برنامه های او به جایی نرسید؟ مصمم به اصلاح تشکیلات سیاسی و اداری کشور و جلب سرمایه گذاری خارجی در ایران بود، اما برنامه های او به دلیل مخالفت های داخلی و تردیدهای شاه به جایی نرسید.
۱۹. چرا ناصرالدین شاه با وجود درک ضرورت اصلاحات، از انجام اصلاحات به شدت وحشت داشت؟ زیرا از نتایج سیاسی آن که کاهش قدرت و اختیارات نامحدود شاه بود، به شدت وحشت داشت.
۲۰. چرا اصلاحات زمان ناصرالدین شاه قاجار منجر به تغییر اساسی نشد؟ زیرا از نشر اندیشه ی سیاسی جدید و ترویج افکار مشروطه طلبی و جمهوری خواهی در ایران سخت بیمناک بود.
۲۱. از زمان کدام شاه قاجار دولت های روسیه و انگلستان و یا اتباع آنان برای کسب امتیازات اقتصادی در کشور ما به رقابت پرداختند؟ ناصرالدین شاه.
۲۲. ناصرالدین شاه توسط چه کسی کشته شد؟ توسط میرزا رضا کرمانی.
۲۳. نظام حکومتی ایران تا پیش از انقلاب مشروطه چگونه بود؟ به صورت پادشاهی استبدادی بود.
۲۴. در نظام حکومتی ایران تا پیش از انقلاب مشروطه چه کسی در رأس هرم قدرت قرار داشت؟ شاه.
۲۵. اختیارات شاه در نظام حکومتی ایران تا پیش از انقلاب مشروطه را ذکر کنید؟ عزل و نصب مقام های حکومتی و اعلان جنگ و صلح از جمله ی اختیارات اساسی او به شمار می رفت. در واقع شاه هر سه قوه ی قانون گذاری، اجرایی و قضاوت را در انحصار خود داشت. شاهان قاجار خود را مالک جان و مال ایرانیان می شمردند و انتظار داشتند که همگان از صدراعظم تا مردم عادی فرمانشان را بی چون و چرا اطاعت کنند.
۲۶. چرا شاهان قاجار در عمل نمی توانستند به طور کامل و همیشه قدرت استبدادی و اختیارات نامحدود خود را به کار بندند؟ زیرا از یک سو فاقد ابزارهای لازم مانند نظام اداری کارآمد و ارتش ثابت و حرفه ای برای اعمال قدرت مطلقه بودند و از سوی دیگر نفوذ اجتماعی و دینی روحانیت و مراجع شیعه، قدرت سیاسی و نظامی ایلات و نفوذ و دخالت قدرت های استعمارگر دامنه ی قدرت و اختیار شاهان را تا حدودی محدود می کرد.
۲۷. چرا شاهان قاجار قادر به اعمال کامل قدرت استبدادی خود نبودند؟ ۱- نفوذ اجتماعی و دینی روحانیت و مراجع شیعه ۲- قدرت سیاسی و نظامی ایلات ۳- نفوذ و دخالت قدرت های استعمارگر.
۲۸. در نظام سیاسی و اداری ایران تا قبل از انقلاب مشروطه چه کسی بعد از شاه قرار داشت؟ وزیر اعظم یا صدر اعظم.
۲۹. اختیارات وزیر اعظم یا صدر اعظم در دوره ی قاجاریه را ذکر کنید؟ صدر اعظم بر پایه ی اختیاراتی که شاه به او می داد می توانست در تمام امور کشور اظهار نظر و مداخله کند، به حضور شاه برسد و برای وی نامه بنویسد. این صاحب منصب عالی مرتبه همچنین فرصت داشت تا از موقعیت خویش در جهت اصلاح امور کشور، رونق کسب و کار و رفاه مردم بهره ببرد.
۳۰. والیان و حاکمان ایالات و ولایات، شهرها و روستاها عمدتاً از میان چه کسانی برگزیده می شدند و چه اختیاراتی داشتند؟ از میان خاندان های زمین دار، اعیان یا بزرگان محلی، سران ایلات و عشایر و شاهزادگان قاجاری برگزیده می شدند. حاکمان ایالات و ولایات تا حدودی خودمختار بودند و بخش اعظم درآمد حوزه ی تحت فرمان خویش را برای خود نگاه می داشتند.
۳۱. شاهان قاجار از طریق برقراری پیوند ازدواج با خاندان های زمین دار، بزرگان محلی و مقام های بلندپایه ی حکومتی به دنبال چه هدفی بودند؟ به دنبال گسترش نفوذ و استحکام سلطنت خود بودند.
۳۲. اداره ی ایالت آذربایجان به مرکزیت شهر تبریز بر عهده ی چه کسی بود؟ بر عهده ی ولیعهد بود.
۳۳. نظام اداری ایران در اوایل عصر قاجار چگونه بود؟ بسیار کوچک بود و به چهار اداره یا وزارتخانه ی قدیمی مالیه، جنگ، عدلیه و امور خارجه محدود می شد.
۳۴. تشکیلات اداری تا زمان ناصرالدین شاه چگونه بود؟ در دوران ناصرالدین شاه و تحت تأثیر مواجهه ی ایران با تمدن غربی وزارتخانه های دیگری به تشکیلات اداری افزوده شد. در آن زمان وزارت خانه ها اغلب، مکان و تجهیزات، کارکنان حقوق بگیر، دوایر محلی و حتی بایگانی منظم نداشتند و

دامنه‌ی فعالیت این وزارتخانه‌ها به ندرت از پایتخت فراتر می‌رفت. اداره‌ی این نهادها اغلب به شکل موروثی در اختیار خانواده‌های سرشناسی بود که با یکدیگر رقابت داشتند و گاه سمت‌های اداری را میان خود خرید و فروش می‌کردند.

۳۵. پرسابقه‌ترین و گسترده‌ترین وزارتخانه در دوره‌ی ناصرالدین شاه چه وزارتخانه‌ای بود و چگونه اداره می‌شد؟ وزارت مالیه به ریاست مستوفی الممالک بود که در پایتخت و مراکز ولایات توسط مستوفیانی که نسل اندر نسل به شغل مستوفی‌گری اشتغال داشتند، اداره می‌شد.

۳۶. مستوفیان چه وظیفه‌ای بر عهده داشتند؟ مسئولیت محاسبه و گردآوری مالیات‌ها و نظارت بر املاک دیوانی و سلطنتی (خاصه) را برعهده داشتند.

۳۷. سازمان قضایی عصر قاجار از چند گونه محاکم تشکیل می‌شد چه وظایفی داشتند و توسط چه کسانی اداره می‌شد؟ ۱- محاکم عُرف که به تخلفات و جرایم سیاسی و امنیتی مانند شورش، سرقت، نزاع و عدم پرداخت مالیات رسیدگی می‌کرد. این محاکم توسط قضات و مأمورانی که از مقام‌های حکومتی فرمان می‌بردند و حقوق می‌گرفتند، اداره می‌شد. ۲- محاکم شرع که دعاوی مدنی مانند دعوای خانوادگی، ملکی و ارث را حل و فصل می‌کردند. در این محاکم روحانیان به قضاوت می‌پرداختند و هزینه‌های رسیدگی برعهده‌ی طرفین دعوا بود.

۳۸. ارتش قاجاریه در دوره‌ی آقا محمد خان قاجار به چه سلاح‌هایی مجهز بود؟ تیر و کمان، گرز، شمشیر و تفنگ‌های فتیله‌ای بود و به ندرت از توپخانه استفاده می‌کرد.

۳۹. چرا عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه درصدد برآمد ارتش ایران را تجدید سازمان و مجهز به سلاح‌های مدرن کند؟ چون ارتش ایلداری قاجار در جنگ با ارتش‌های اروپایی و به خصوص ارتش روسیه که ارتشی حرفه‌ای، آموزش دیده و مجهز به سلاح‌های آتشین جدید بود، ناکارآمدی خود را نشان داد.

۴۰. عباس میرزا، درصدد برآمد با استفاده از دانش و تجربیات کارشناسان کدام کشورها، ارتش ایران را تجدید سازمان و مجهز به سلاح‌های مدرن کند؟ فرانسه و انگلستان.

۴۱. چرا تلاش‌های عباس میرزا برای تجدید سازمان و مجهز کردن ارتش ایران به سلاح‌های مدرن بی‌نتیجه ماند؟ به دلیل پیمان شکنی دولت فرانسه و بدعهدی دولت انگلیس و موانع و مشکلات داخلی.

۴۲. در اوایل عصر ناصری، چه کسی با جدیت تمام برای تشکیل ارتش حرفه‌ای و دائم اقداماتی انجام داد؟ امیرکبیر.

۴۳. یکی از مقاصد امیرکبیر از تأسیس مدرسه‌ی دارالفنون چه بود؟ اخذ و اشاعه‌ی دانش نظامی جدید و تقویت توان جنگی و دفاعی کشور بود.

۴۴. امتیاز تأسیس بریگاد قزاق را چه کسی به روسیه واگذار کرد؟ ناصرالدین شاه.

۴۵. نیروی قزاق زیر نظر چه کسانی فعالیت می‌کرد؟ تحت فرماندهی افسران روسی.

۴۶. نیروی قزاق در چه زمینه‌هایی فعالیت می‌کرد؟ بیشتر به عنوان نیروی نگهبان شخص شاه و خاندان سلطنت و دفع شورش‌ها و اعتراض‌های داخلی عمل می‌کرد و در حفظ مرزها و مقابله با هجوم خارجی کارآیی چندانی نداشت.

۴۷. هم‌زمان با شکل‌گیری حکومت قاجار در ایران، کدام قدرت‌های اروپایی رقابت شدیدی را برای تسلط بر دیگر کشورها از جمله ایران آغاز کردند؟ روسیه، انگلستان و فرانسه.

۴۸. چرا زمامداران و مردم ایران در مقابل هجوم اروپایی‌ها به نوعی غافلگیر شدند و آمادگی لازم را برای مقابله با چنین رویارویی سنگینی نداشتند؟ زیرا که از تغییر و تحولات و پیشرفت‌های جوامع و کشورهای اروپایی ناآگاه یا کم‌اطلاع بودند.

۴۹. دولت روسیه از زمان چه کسی سیاست توسعه طلبانه‌ای را با هدف تسلط بر سرحدات شمالی ایران و عثمانی آغاز کرد؟ از زمان پتر کبیر.

۵۰. کدام اقدام سرآغازی بر جنگ‌های ایران و روسیه به حساب می‌آید؟ در زمان حکومت فتحعلی شاه قاجار و پس از آنکه حاکم گرجستان خود را تحت حمایت دولت روسیه قرار داد، روس‌ها به منطقه‌ی قفقاز لشکرکشی و گرجستان را تصرف کردند.

۵۱. دلایل شکست ایران در دور اول جنگ‌های ایران و روس چه بود؟ به سبب ضعف سیاسی و نظامی ایران و پیمان شکنی دولت‌های فرانسه و انگلستان.

۵۲. جنگ‌های دور اول ایران و روس با انعقاد کدام معاهده به پایان رسید؟ معاهده‌ی گلستان.

۵۳. فرمانده سپاه ایران در جنگ‌های دور اول و دوم ایران با روس که بود؟ عباس میرزا.

۵۴. علل شروع جنگ‌های دور دوم ایران و روس چه بود؟ ۱- مشخص نبودن خطوط مرزی در عهدنامه‌ی گلستان و ادعاهای ارضی جدید روس‌ها ۲- فریاد کمک‌خواهی مردم مسلمان شهرها و روستاهایی که به واسطه‌ی معاهده‌ی گلستان تحت سلطه و ستم روس‌ها قرار گرفته بودند.

۵۵. چه عاملی حکومت قاجار را ترغیب به اقدام نظامی برای آزادی سرزمین های ایرانی در معاهده ی گلستان کرد؟ صدور فتوای جهاد برخی از علما.
۵۶. جنگ های دور دوم ایران و روس با انعقاد کدام معاهده به پایان رسید؟ معاهده ی ترکمانچای.
۵۷. چه عواملی در شکست ایران در دوره ی دوم جنگ با روس ها تأثیر گذار بود؟ ناتوانی فتحعلی شاه در تأمین تدارکات سپاه و بی کفایتی و سستی برخی از فرماندهان مانند آصف الدوله.
۵۸. نتایج قراردادهای گلستان و ترکمانچای چه بود؟ ۱- مناطق وسیعی از سرزمین های حاصلخیز ایران در غرب دریای مازندران که شامل ولایات گرجستان، داغستان، ارمنستان، نخجوان و اران با شهرها و روستاهای آباد و پرجمعیت می شد، به روسیه واگذار گردید ۲- رود ارس مرز دو کشور قرار گرفت. ۳- ایران در عهدنامه ی گلستان از داشتن کشتی جنگی در دریای خزر محروم شد ۴- در معاهده ی ترکمانچای نیز متعهد به پرداخت ۵ میلیون تومان غرامت به دولت روسیه شد ۵- در معاهده ی ترکمانچای دادن حق مصونیت قضایی (کاپیتولاسیون) به اتباع آن کشور گشت.
۵۹. دست اندازی روسیه به خاک ایران بعد از معاهده ی ترکمانچای چگونه ادامه یافت؟ روس ها مناطق وسیعی از سرزمین های ایرانی در شرق دریای خزر (خوارزم و ماوراءالنهر) را تسخیر و عهدنامه ی آخال را بر حکومت قاجار تحمیل کردند.
۶۰. در قرار داد آخال روس ها کدام مناطق را از سرزمین ایران جدا کردند؟ مناطق وسیعی از سرزمین های ایرانی در شرق دریای خزر (خوارزم و ماوراءالنهر).
۶۱. نتیجه ی قرارداد تجاری روس ها که ضمیمه ی عهدنامه ی ترکمانچای بود را ذکر کنید؟ نتیجه ی آن گسترش نفوذ اقتصادی آنان در ایران و تسلط بر بازار نیمه ی شمالی کشور ما بود.
۶۲. روسیه در رقابت با انگلستان کدام امتیازات اقتصادی و سیاسی را در دوره قاجاریه از ایران گرفت؟ تأسیس بانک استقراضی، شیلات شمال و تأسیس نیروی قزاق.
۶۳. چه عاملی در سده ی ۱۸ م، موجب توجه بیشتر انگلیسی ها به ایران شد؟ سلطه ی استعماری انگلستان بر هندوستان.
۶۴. در اوایل دوره ی قاجار، دولت انگلیس چگونه کوشید نفوذ سیاسی و اقتصادی خود را در میهن ما گسترش دهد؟ با اعزام سفیران کارگشته به ایران و امضای معاهدات مُجَمَل و مُفَصَّل.
۶۵. دولت انگلیس چگونه زمینه را برای گسترش نفوذ و دخالت سیاسی، نظامی و اقتصادی خود در خلیج فارس فراهم آورد؟ با حضور در خلیج فارس و تسلط بر برخی از جزایر ایرانی.
۶۶. از چه زمانی انگلیسی ها درصدد جدا کردن سرزمین های شرق ایران برآمدند؟ از اواخر حکومت فتحعلی شاه.
۶۷. هدف دولت انگلیس از جدا کردن سرزمین های شرقی ایران چه بود؟ منطقه ای حائل و تحت نفوذ خود در مرزهای هندوستان به وجود آورد.
۶۸. دولت انگلستان برای جدا کردن سرزمین های شرقی ایران چه اقداماتی انجام داد؟ این دولت در زمان محمد شاه و ناصرالدین شاه به حمایت از حاکم نافرمان هرات و دیگر امیران شورشی افغان پرداخت و با اقدامات سیاسی و نظامی خود مانع سرکوب این شورش ها توسط سپاه ایران شد.
۶۹. انگلستان چگونه افغانستان، هرات و مناطقی از سیستان و بلوچستان را از ایران جدا کردند؟ با تحمیل معاهده ی پاریس به حکومت قاجار، افغانستان و هرات را از ایران جدا کرد. سپس با قرارداد گلداسمیت مناطقی از سیستان و بلوچستان را نیز از ایران جدا و ضمیمه ی خاک هندوستان که خود بر آن فرمان می راندند، کردند.
۷۰. مهم ترین امتیازات اقتصادی که انگلیسی ها در دوره قاجاریه از ایران گرفتند را نام ببرید؟ امتیازهای روپتر، بانک شاهنشاهی و توتون و تنباکو (رژی یا تالبوت).
۷۱. پیامد واگذاری امتیازات به بیگانگان در دوره ی قاجار چه بود؟ موجب نگرانی مردم به ویژه بازرگانان و روحانیان نسبت به تسلط بیگانگان بر اقتصاد و منابع تولید کشور شد و اعتراضات و جنبش هایی را برانگیخت.
۷۲. مهم ترین جنبشی که در زمینه ی واگذاری امتیازات به بیگانگان صورت گرفت چه جنبشی بود و چه نتیجه ای داشت؟ قیام هایی بود که به رهبری علمایی همچون حاج ملا علی کنی و میرزا حسن آشتیانی علیه امتیازهای روپتر و تنباکو صورت گرفت و منجر به عقب نشینی حکومت مستبد قاجار و لغو امتیازات مذکور شد.

۷۳. فتوای چه کسی در تحریم مصرف توتون و تنباکو نقش اساسی در لغو این امتیاز داشت؟ آیت الله میرزای شیرازی.
۷۴. همزمان با روی کار آمدن قاجارها در ایران در فرانسه چه اتفاقی رخ داد؟ ناپلئون بناپارت در فرانسه قدرت گرفت.
۷۵. بزرگترین مانع اهداف توسعه طلبانه ناپلئون در اروپا و جهان کدام کشور بود؟ انگلستان.
۷۶. چرا ناپلئون توان رویارویی مستقیم با انگلستان را نداشت؟ به دلیل جزیره ای بودن و برخورداری انگلستان از نیروی دریایی قدرتمند.
۷۷. ناپلئون برای مقابله با انگلستان چه سیاستی در پیش گرفت؟ تصمیم گرفت رقیب خود را با هجوم به مستعمراتش از پای درآورد. از این رو، نخست مصر را تصرف کرد و سپس در صدد حمله به هندوستان برآمد.
۷۸. علت اساسی توجه فرانسه به ایران در زمان ناپلئون چه بود؟ زیرا ایران مناسب ترین راه دستیابی ناپلئون به هند بود، بنابراین نمایندگان او یکی پس از دیگری راهی دربار قاجار شدند.
۷۹. چرا فتحعلی شاه از پیشنهاد ناپلئون، برای برقراری رابطه استقبال کرد؟ چون فتحعلی شاه درگیر جنگ با روسیه بود و به متحد قدرتمندی نیاز داشت.
۸۰. فتحعلی شاه و ناپلئون چه عهدنامه ای را بایکدیگر منعقد کردند؟ عهدنامه ی فین کنشتاین.
۸۱. پس از عهدنامه ی فین کنشتاین چه اقداماتی صورت گرفت؟ پس از آن هیئتی نظامی از سوی فرانسه برای تعلیم و تجهیز سپاه به ایران آمد و در مدت کوتاهی اقدامات مفیدی در این خصوص انجام شد.
۸۲. چرا اتحاد سیاسی و نظامی ایران و فرانسه در زمان فتحعلی شاه دوام زیادی نیاورد؟ زیرا ناپلئون اندکی بعد تمام تعهدات خود در پیمان با ایران را زیر پا گذاشت و با روسیه صلح کرد، هیئت نظامی فرانسوی را از ایران فرا خواند و حکومت قاجار را در مقابل روس ها تنها گذاشت.
۸۳. روابط ایران و فرانسه پس از لغو قرارداد فین کنشتاین در چه زمینه هایی ادامه یافت؟ در حوزه ی قراردادهای بازرگانی و همکاری های فرهنگی به خصوص در زمینه ی واگذاری امتیاز کاوش های باستان شناختی ادامه یافت.
۸۴. چرا در عصر قاجار دو کشور مسلمان ایران و عثمانی مجال کمتری برای دشمنی و جدال با یکدیگر داشتند؟ به سبب درگیری و گرفتاری مستمر با دولت های اروپایی.
۸۵. علت بروز تنش های میان ایران و عثمانی در زمان فتحعلی شاه و محمدشاه چه بود؟ به سبب اختلافات مرزی، بدرفتاری عثمانیان با زائران ایرانی عتبات عالیات و مشکلات تجاری.
۸۶. تنش های میان ایران و عثمانی در دوره ی قاجار چگونه پایان یافت؟ با وساطت دولت های انگلستان و روسیه مذاکراتی میان ایران و عثمانی صورت گرفت و قراردادهای صلح ارزنده الروم اول و دوم میان آنها بسته شد و به کشمکش ها پایان داد.
۸۷. در اواخر دوره ی قاجار، دولت عثمانی چگونه توانست بخشی از اندیشمندان ایرانی را به سمت خود جلب نماید؟ با شکل گیری دسته بندی های سیاسی نظامی تازه در اروپا و نفرت تاریخی مردم ایران از انگلستان و روسیه، عثمانی توانست با شعار اتحاد اسلام بخشی از اندیشمندان ایرانی را به سمت خود جلب نماید.
۸۸. چرا حکومت قاجاریه تلاش هایی را برای برقراری ارتباط با کشورهای دیگر مانند آمریکا، اتریش، ایتالیا، بلژیک و .... انجام داد؟ به منظور کاستن از نفوذ و دخالت های روزافزون روسیه و انگلستان در امور ایران.
۸۹. چرا از تلاش های حکومت قاجاریه برای برقراری ارتباط با کشورهای دیگر مانند آمریکا، اتریش، ایتالیا، بلژیک و .... موفقیتی حاصل نشد؟ به سبب سنگ اندازی روس ها و انگلیسی ها و بی رغبتی این کشورها.
- درس چهارم**
۱. سه شیوه ی زندگی جامعه ی ایران در دوره ی قاجار را نام ببرید؟ زندگی روستایی، ایلی عشایری و شهری .
۲. ویژگی هایی روستاییان در دوره ی قاجار چگونه بود؟ به استثنای اربابان و زمین داران، طبقات روستایی اغلب افرادی بی زمین بودند که در اراضی مالکان کار می کردند. برخی از گزارشات نشان از آن دارد که روستاییان کم و بیش تحت ستم اربابان و مأموران مالیاتی بودند.
۳. ویژگی های زندگی ایلات و عشایر در دوره ی قاجار چگونه بود؟ در رأس ایلات سران ایلی قرار داشتند و تمام مناسبات و روابط حکومت و ایلی زیر نظر آن ها انجام می گرفت. افراد ایلی به واسطه ی خدماتی که به رهبران خود انجام می دادند از وضعیت بهتری نسبت به روستاییان برخوردار بودند. آنان

همواره به عنوان نیروهای مسلح در مواقع جنگ یکی از منابع تأمین نیروی نظامی حکومت قاجار بودند و در مناطق تحت نفوذ خود با استقلال بیشتری حکومت می کردند.

۴. چه گروه هایی در دوره ی قاجار در شهرها می زیستند؟ گروه های اجتماعی مختلفی از قبیل مقام ها و کارگزاران حکومتی، علما و دانشمندان، بازرگانان، اصناف و پیشه وران، کارگران می زیستند.

۵. وضعیت روحانیون در دوره ی قاجار چگونه بود؟ آنان از دیرباز به دلیل بافت و ساختار مذهبی جامعه سنتی دوره ی قاجار در میان اقشار مختلف مردم نفوذ فراوانی داشتند و متکفل امور دینی بودند. روحانیون به واسطه ی نظارت بر موقوفات و دریافت وجوهات شرعی از نظر مالی از حکومت استقلال داشتند.

۶. چرا روحانیون در مقاطعی از تاریخ عصر قاجاریه، در برابر قدرت های خارجی ایستادگی کردند و اقدامات شاهان و درباریان قاجار را به چالش کشیدند؟ به دلیل عدم وابستگی به حکومت.

۷. هسته ی اصلی نظام اقتصادی و اجتماعی شهرها و شالوده ی زندگی اجتماعی و اقتصادی در مراکز شهری را چه مکانی تشکیل می داد؟ بازارها.

۸. چه عواملی سبب تمایز و تفاوت در بین اهالی یک شهر در محلات گوناگون می شد؟ عوامل قومی، مذهبی و شغلی.

۹. نظام تولید در دوره ی قاجار بر چه محورهایی استوار بود؟ هر کدام را توضیح دهید. ۱- شیوه ی تولید سهم بری دهقانی، که ساکنان و زارعین و کشاورزان از تولید، سهم معینی را دریافت می کردند. روستاییان بی زمین اغلب بر روی اراضی مالکان کار می کردند. آنان در ازای بهره برداری از ملک ارباب گاه تا یک سوم محصول را به عنوان بهره مالکانه به او تحویل می دادند. بخشی نیز به عنوان مالیات به دولت پرداخته و بخشی نیز سهم خودشان می شد. ۲- شیوه ی تولید خرده کالایی دولتی و خصوصی که ویژه اقتصاد شهری بود. این گروه از کارگران و اصناف و تولیدکنندگان شهری در کارگاه ها و مراکز تولید شهری به کار اشتغال داشتند. ۳- شیوه ی تولید شبانکارگی (شبانی) یا ایلیاتی که مختص ایلات و کوچ نشینان بود. نظیر تولید، گوشت، پوست، پشم، گلیم، فرش ایلاتی، لبنیات و غیره.

۱۰. چرا در اوایل دوره ی قاجار شاهد رشد و رونق صنایع دستی در ایران هستیم؟ در این زمان به علت جنگ های ناپلئون چندان کالاهای صنعتی اروپایی به ایران وارد نمی شد و صنایع دستی ایران مانند منسوجات ابریشمی، شال، مخمل، زری باف، ظروف سفالی و لعاب دار، منبت کاری، قلم کاری، خاتم کاری، انواع اسلحه گرم و سرد، با کیفیت خوب ساخته و تولید می شد و از لحاظ کیفیت و دوام در وضعیت مطلوبی بود.

۱۱. تأثیر واردات خارجی بر وضعیت صنایع ایران در دوره ی قاجار را توضیح دهید؟ با فروکش کردن جنگ در اروپا و سرازیر شدن سیل کالاهای اروپایی، صنایع دستی ایران به تدریج رو به انحطاط رفت. بسیاری از اروپاییان که در این زمان از ایران دیدن کرده اند از نابودی و ضعف مراکز قدیمی و پررونق صنایع دستی ایران مثل کاشان، اصفهان، شیراز، کرمان و یزد خبر داده اند. کالاهای اروپایی، به ویژه محصولات صنعتی انگلستان صدمه ی شدید به صنایع ایران وارد آورد.

۱۲. در دوره ی صدارت چه کسی تلاش های زیادی برای احیای صنایع دستی ایران صورت گرفت؟ امیرکبیر.

۱۳. وضعیت کشاورزی ایران اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی چگونه بود؟ مانند گذشته یک کشاورزی معیشتی نبود. برخی از گزارش ها حاکی از چند برابر شدن تولید برخی از اقلام محصولات کشاورزی و به ویژه محصولات صادراتی مانند ابریشم، تریاک، تنباکو، پنبه و برنج دارد.

۱۴. چه عواملی در دوره ی قاجاریه موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد؟ جنگ های استقلال آمریکا.

۱۵. بازرگانان روسی و ارمنی چگونه به روند افزایش صادرات پنبه در دوره ی قاجاریه کمک کردند؟ با حمایت های مالی، نصب دستگاه های پنبه پاک کنی، توزیع بذر و بالا بردن استانداردهای تولید.

۱۶. تجاری شدن کشاورزی ایران در عصر قاجار چه نتایجی در پی داشت؟ موجب افزایش درآمد مالکان و مشارکت روزافزون تجار ایرانی و خارجی در امر صدور تولیدات انواعی خاص از محصولات کشاورزی نظیر پنبه و تریاک شد.

۱۷. ورود محصولات جدید کشاورزی به ایران در دوره ی کدام شاه قاجار صورت گرفت و چه تأثیری بر جای گذاشت؟ ناصرالدین شاه. با ورود محصولات جدید کشاورزی از اروپا به ایران تحولی عظیم در سبد غذایی ایرانیان ایجاد شد به گونه ای که محصولات غذایی جدیدی مثل گوجه فرنگی، نخود فرنگی و سیب زمینی در غذای خانوارهای ایرانی جای خوش کرد و سیب زمینی به یکی از محصولات مهم کشاورزی تبدیل شد.

۱۸. در زمان مظفردالدین شاه برای مقابله با قحطی چه اقدامی صورت گرفت؟ کشاورزان به کشت سیب زمینی تشویق می شدند.
۱۹. چه عواملی سبب رشد تولید و صادرات فرش در دوران قاجار شد؟ ارزیابی نیروی کار، طرح و نقش های زیبا و متنوع، هنرمندی و ظرافت بافندگان ایرانی از یک سو و تقاضای بازار جهانی و سرمایه گذاری خارجی در تولید و تجارت. علاوه بر آن، رکود صنعت صادرات ابریشم و کمبود طلا و نقره جهت تأمین مالی واردات کالا از اروپا و سایر کشورها، نیز تأثیر بسزایی بر رونق صادرات فرش به عنوان کالای جایگزین داشت.
۲۰. مهم ترین مراکز قالی بافی در دوره ی قاجار را نام ببرید؟ تبریز، کاشان، همدان، اصفهان، کرمان، اراک، کردستان، آذربایجان.
۲۱. در کدام شهرها کارگاه های کوچک و بزرگ فرش توسط تجار داخلی و سرمایه گذاران خارجی دایر شد؟ تبریز و اراک.
۲۲. نظام تعلیم و تربیت در دوره ی قاجار چگونه بود؟ نظام تعلیم و تربیت سنتی ایران تداوم و گسترش یافت. در آن زمان سوادآموزی مقدماتی در مکتب خانه ها و یا از طریق معلمان خصوصی یا معلمان سرخانه انجام می گرفت. دانش آموزانی که توانایی مالی و علاقه به ادامه ی تحصیل داشتند، وارد مدرسه های قدیم و حوزه های علمیه می شدند. در این مراکز آموزشی، علوم نقلی و عقلی تعلیم داده می شد.
۲۳. مراکز علمی و آموزشی مهم و بزرگ دوره ی قاجار را نام ببرید؟ مدرسه های مروی و سپهسالار (مدرسه ی عالی شهید مطهری کنونی).
۲۴. در نتیجه ی چه عواملی به تدریج مدرسه های جدیدی در دوره ی قاجاریه به وجود آمد؟ در نتیجه ی گسترش ارتباط ایرانیان با کشورهای اروپایی در دوره ی قاجار و ورود مظاهر تمدن مدرن غربی به کشور ما.
۲۵. نخستین مدرسه های جدید را چه کسانی در ایران تأسیس کردند؟ مسیونرهای اروپایی.
۲۶. مهم ترین مدرسه جدید دوره ی قاجار چه مدرسه ای بود؟ مدرسه ی دارالفنون.
۲۷. مدرسه ی دارالفنون با چه هدفی توسط امیر کبیر بنیان نهاده شد؟ با هدف فراگیری علوم و فنون جدید توسط دانشجویان ایرانی در داخل کشور.
۲۸. دارالفنون به عنوان نخستین مدرسه ی عالی یا دانشگاه ایرانی در چه رشته هایی فعالیت می کرد؟ در رشته های نظامی، پزشکی، ریاضی و هندسه، فیزیک، شیمی، معدن.
۲۹. کدام شخصیت های فرهنگی عصر قاجار بود که کوشش زیادی برای تأسیس مدرسه های جدید به ویژه در مقطع تحصیلی ابتدایی در شهرهای مختلف ایران کرد؟ میرزا حسن رشیدی.
۳۰. هدف رشیدی از برپایی مراکز آموزشی جدید چه بود؟ فراهم آوردن شرایط برای سوادآموزی فرزندان تمام قشرهای مختلف جامعه بود.
۳۱. در دوره ی قاجاریه کدام یک از زنان فاضل در تأسیس مدارس جدید مشارکت داشتند؟ از جمله ی این زنان می توان به بی بی خانم استرآبادی اشاره کرد که مدرسه ی دوشیزگان را به منظور تحصیل دختران در تهران تأسیس کرد.
۳۲. مؤسس حوزه ی فلسفی تهران که بود؟ ملا عبدالله زَنُوزی.
۳۳. در حوزه ی فلسفی تهران کدام شاخه های فلسفه ی اسلامی رشد و توسعه یافتند؟ مکتب مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه صدرایی و عرفانی.
۳۴. فیلسوف نامدار دوره ی قاجار را نام ببرید؟ حاج ملاهادی سبزواری (۱۲۸۹ - ۱۲۱۲ق).
۳۵. حاج ملاهادی سبزواری کتاب «اسرارالحکم» را به درخواست چه کسی به فارسی نوشت؟ ناصرالدین شاه قاجار.
۳۶. چرا پس از سقوط صفویان، هنر نگارگری رو به افول نهاد؟ به علت جنگ های داخلی.
۳۷. چرا نقاشی در عصر قاجاریه دچار تحولی اساسی شد؟ وحدت سیاسی و استقرار امنیت در سایه حمایت پادشاهان و دربار و ارتباط با غرب.
۳۸. کدام شاه قاجار برجسته ترین هنرمندان نقاشی را در تهران گرد آورد و آن ها را به کشیدن پرده های بزرگ جهت نصب در کاخ ها تشویق کرد؟ فتحعلی شاه.
۳۹. در دوره ی ناصرالدین شاه، سنت نگارگری ایرانی چه تحولی پیدا کرد؟ تحت تأثیر هنر نقاشی مدرن اروپایی قرار گرفت و سبک نوینی در نقاشی به وجود آمد و هنرمندان نقاش بزرگی مانند محمد غفاری معروف به «کمال الملک»، پا به عرصه نهادند.
۴۰. تعزیه در کدام دوره و برای چه رویدادی رواج یافت؟ در عصر صفوی برای بزرگداشت حماسه ی کربلا و شهادت امام حسین (ع) رواج یافت.
۴۱. هنر تعزیه در دوره ی کدام شاه قاجار گسترش پیدا کرد؟ ناصرالدین شاه.
۴۲. کدام مکان در دوره ی قاجار محل اجرای تعزیه بود؟ تکیه دولت.

۴۳. در دوره ی قاجار چه نمایش هایی و در کجا اجرا می شد؟ به جز نمایش های مذهبی، نمایش های دیگری مثل نمایش روحوضی (سیاه بازی) و بقال بازی در مراسم شادی در روی حوض خانه ها که با تخته آن را می پوشانیدند و یا در برخی قهوه خانه ها اجرا می شد.
۴۴. هنر تئاتر به سبک اروپایی در دوره ی قاجاریه به همت چه کسانی در ایران گسترش یافت؟ دانشجویان اعزامی به اروپا.
۴۵. چه کسی نخستین بار به دستور ناصرالدین شاه و در کجا یک تالار نمایش ساخت؟ میرزا علی اکبرخان مزین الدوله (نقاش باشی) در محل فعلی دارالفنون.
۴۶. سنت معماری ایرانی اسلامی دوره ی قاجاریه با توجه به چه عواملی تداوم یافت؟ با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی و نوع مصالح ساختمانی.
۴۷. اختراع دوربین عکاسی چه تاثیری بر معماری دوره ی قاجاریه داشت؟ تصاویر زیادی از بناهای اروپایی توسط مسافران در عصر ناصری به ایران آورده شد. بسیاری از معماران به سفارش دربار و ثروتمندان با تاسی و تقلید از معماری فرنگی و تلفیق آن با معماری ایرانی، سبکی از معماری را در این دوره به وجود آوردند که در آن عناصر و ویژگی های معماری ایرانی و اروپایی در آن ترکیب شده بود.
۴۸. بناهایی که در دوره قاجاریه به تقلید از بناهای اروپایی ساخته می شد به چه نامی معروف شدند؟ بناهای «کارت پستالی».
۴۹. کاخ شمس العماره واقع در مجموعه ی کاخ گلستان، به دستور چه کسی ساخته شد؟ ناصرالدین شاه.

۵۰. ورود مظاهر تمدن جدید غربی مانند تلگراف، تلفن، پست، بانک، روزنامه، تئاتر، چه تاثیری در گسترش سبک معماری اروپایی در ایران داشت؟ پس از رواج این مظاهر تمدنی، ساختمان هایی مثل پست خانه، تلگراف خانه، تلفن خانه، بانک ها، دفاتر روزنامه ها، تماشاخانه ها، خیابان های جدید، مدارس جدید، فروشگاه ها، مراکز نظمی، بیمارستان های جدید، سفارت خانه ها تحت تأثیر معماری اروپایی ساخته شدند.

درس پنجم

۱. انقلاب مشروطه از زمان کدام شاه قاجار آغاز شد و تا چه زمانی تداوم داشت؟ از زمان مظفرالدین شاه آغاز شد و در دوره ی محمدعلی شاه ادامه یافت.
۲. آرمان و هدف انقلاب مشروطه چه بود؟ آزادی و برابری را در کشور برقرار سازد و با تدوین و اجرای قانون اساسی و برپایی مجلس شورای ملی، حکومت مستبد، ناکارآمد و ناسالم قاجار را به حکومتی قانونمند و کارآمد تبدیل کند.
۳. ایرانیان با انقلاب مشروطه خواهان چه بودند؟ خواهان تغییر شیوه ی اداره ی کشور شدند و در صدد برآمدن حکومت خودکامه ی شاه قاجار و زبردستان مستبد او را به سلطنتی مشروطه، در چارچوب قانون و تحت نظارت نمایندگان خویش در مجلس شورای ملی درآوردند.
۴. زمینه ها و علل انقلاب مشروطه به چند بخش تقسیم می شوند؟ ۱- سیاسی ۲- اقتصادی ۳- فکری و فرهنگی.
۵. عملکرد حکومت قاجار در سیاست داخلی و خارجی در دوران پیش از مشروطه چه پیامدهایی داشت؟ نارضایتی و در موارد زیادی خشم مردم را برانگیخت و به مقبولیت و مشروعیت سیاسی این حکومت ضربه ی اساسی زد.
۶. عملکرد حکومت قاجار در بُعد داخلی چگونه منجر به انقلاب مشروطه شد؟ حکومت قاجار به دلیل فقدان تشکیلات منسجم و کارآمد اداری با مشکلات زیادی در اداره ی امور کشور مواجه بود. علاوه بر آن رفتار مستبدانه ی شاه و زبردستان اغلب نالایق او که توأم با بی عدالتی و زیاده ستانی از مردم بود، بر کاستی های موجود افزود. از سوی دیگر ناکام ماندن اقدام هایی که برخی از صدراعظم های نوگرا مانند میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی، میرزا تقی خان امیرکبیر و میرزا حسین خان سپهسالار برای اصلاح روش کشورداری و نوسازی نهادهای حکومتی آغاز کردند، باعث سرخوردگی بیشتر ایرانیان و ناخرسندی آنان از خاندان حاکم شد.
۷. عملکرد دولت قاجار در عرصه ی خارجی چگونه منجر به انقلاب مشروطه شد؟ شکست های سیاسی نظامی سنگین حکومت قاجار در برابر دولت های اروپایی که منجر به جدایی سرزمین های پهناور، آباد و پر جمعیتی از خاک ایران در شمال و شرق کشور و گسترش نفوذ و دخالت بیگانگان شد، ضربه ی مهلکی به اعتبار و حیثیت آن حکومت وارد کرد. وقتی ژاپن به عنوان یک کشور کوچک آسیایی در جنگ با روسیه که در انتظار ایرانیان کشوری شکست ناپذیر جلوه می کرد، به پیروزی رسید، حقارت و ضعف سلسله ی قاجار بیش از پیش آشکار شد.
۸. عوامل اقتصادی، چگونه زمینه ساز انقلاب مشروطه شد؟ ۱- از دست رفتن مناطق حاصلخیز در عهدنامه های مختلف به خصوص معاهده های گلستان و ترکمانچای، اعطای حقوق ویژه ی تجاری و واگذاری امتیازات اقتصادی گوناگون به بیگانگان، خاصه روسیه و انگلستان از جمله عوامل مؤثر بر ضعف و انحطاط اقتصادی ایران در دوره ی قاجار بود. ۲- واردات بی رویه کالاهای خارجی و عدم حمایت دولت از صنایع داخلی، باعث رکود و تعطیلی صنایع محلی به ویژه کارگاه های نساجی شد که نتیجه ی آن افزایش بیکاری و فقر و کاهش بیشتر ارزش پول ایرانی بود. ۳- بروز قحطی های بزرگ و